

Наурок. (2024). *Рефлексія та самооцінювання в процесі навчання*.
<https://naurok.com.ua/refleksiya-ta-samoocinyuvannya-v-procesi-navchannya-predmetiv-ta-integrovanih-kursiv-szo-474510.html>

Освіта.ua. (2014). *Методика та організація професійних проб*.
<https://osvita.ua/school/method/technol/45117/>

Радкевич, В. О. (2024). Розвиток професійної освіти і навчання в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови України. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 6(2), 1–17.
<https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6226>

Суспільне Мовлення. (2024). *У Міносвіти роз'яснили, як оцінюватимуть учнів 5-9 класів за новими критеріями*.
<https://suspilne.media/816825-u-minosviti-rozasnili-ak-ocinuvatimut-ucniv-5-9-klasiv-za-novimi-kriteriami/>

— 90 —

УДК 371.13:37.017

ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ МОЛОДІ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ І ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Валерій Байдулін,
*молодший науковий співробітник відділу
виховання та професійної кар'єри
Інституту професійної
освіти НАПН України,*
<https://orcid.org/0000-0002-8176-4445>
e-mail: valbay@ukr.net

Анотація. У статті розглянуто професійну орієнтацію як ключовий інструмент соціальної інтеграції молоді. Проведено порівняльний аналіз українського та європейського досвіду, визначено проблеми та перспективи розвитку системи профорієнтації в Україні. Показано, що адаптація європейських практик сприятиме зниженню ризиків маргіналізації, безробіття та соціальної ізоляції серед молоді.

Ключові слова: професійна орієнтація, соціальна інтеграція, життєстійкість, молодь, ринок праці, Європейський Союз, Україна.

CAREER GUIDANCE AS A TOOL FOR SOCIAL INTEGRATION OF YOUTH: UKRAINIAN CONTEXT AND EUROPEAN EXPERIENCE

Valerii Baidulin,

*Junior Researcher of the Department of
Education and Professional Career of the
Institute of Vocational Education
of the NAES of Ukraine*

Abstract. The article examines career guidance as a key instrument of social integration for young people. A comparative analysis of Ukrainian and European experience is conducted, the main challenges are identified, and the prospects for developing the career guidance system in Ukraine are outlined. It is demonstrated that the adaptation of European practices will contribute to reducing the risks of marginalization, unemployment, and social isolation among youth, as well as foster the formation of a more competitive model of professional development.

Keywords: career guidance; social integration; resilience; youth; labor market; European Union; Ukraine.

Професійна орієнтація є важливим чинником соціальної інтеграції молоді, оскільки вона забезпечує усвідомлений вибір професії, формує життєстійкість особистості та сприяє адаптації до вимог сучасного ринку праці. В умовах глобалізації та швидких соціально-економічних змін питання професійної орієнтації набуває стратегічного значення як для України, так і для країн Європейського Союзу (Пригодій, 2015). Її ефективність визначає рівень конкурентоспроможності випускників, знижує ризики маргіналізації, безробіття та соціальної ізоляції.

Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах повномасштабної агресії проти України, яка спричинила масштабні соціальні виклики: вимушене переміщення молоді, руйнування освітньої інфраструктури, зростання рівня психологічної та економічної нестабільності. У таких умовах професійна орієнтація стає не лише інструментом економічної адаптації, а й засобом соціальної

підтримки та інтеграції, допомагаючи молодим людям віднайти життєві орієнтири та перспективи розвитку.

У європейському контексті професійна орієнтація розглядається як складова політики «навчання впродовж життя» (lifelong learning), що забезпечує гнучкість освітніх траєкторій та підвищує мобільність робочої сили (European Commission, 2020). Для України актуальним є адаптація цих концепцій до національних реалій, з урахуванням викликів війни, демографічних змін та потреб відновлення економіки.

Таким чином, дослідження професійної орієнтації як інструменту соціальної інтеграції молоді дозволяє поєднати теоретичні засади та практичний досвід, а також окреслити перспективи впровадження європейських моделей у сучасний український контекст.

Соціальна інтеграція молоді передбачає включення у систему суспільних відносин, активну участь у соціальному та економічному житті. Професійна орієнтація, як соціальний інструмент має виконувати такі функції як допомога у визначенні індивідуальних здібностей та інтересів здобувачів освіти; формування усвідомлене ставлення до майбутньої професійної діяльності; адаптацію до умов ринку праці, що постійно змінюються; сприяння розвитку соціально-емоційних компетентностей та життєстійкості.

Таким чином, професійна орієнтація виступає не лише освітнім, а й соціальним механізмом, що поєднує індивідуальні потреби молоді з економічними та суспільними запитами.

В Україні система професійної орієнтації має багаторівневу структуру: профорієнтаційна робота у школах та закладах професійної освіти; діяльність центрів зайнятості, та центрів кар'єри які пропонують консультації та тренінги; участь громадських організацій у проектах кар'єрного розвитку.

Але, незважаючи на створену організаційно – регуляторну структуру та правове підґрунтя, низка проблем залишається невирішеною. А саме-недостатня інтеграція профорієнтаційних програм у навчальний процес, обмежені ресурси для індивідуальної роботи з учнями, недостатня співпраця між освітніми закладами та роботодавцями. Це призводить до того, що значна частина молоді обирає професії без урахування реальних потреб ринку праці, що підвищує ризик безробіття та соціальної ізоляції.

У країнах ЄС професійна орієнтація розглядається як складова концепції *lifelong guidance* – безперервного кар'єрного супроводу протягом життя (European Commission, 2020). Основними

особливостями цієї концепції є створення кар'єрних центрів у школах, університетах та професійних закладах; використання цифрових платформ для індивідуального планування кар'єри; тісна співпраця з роботодавцями та бізнес-структурами; акцент на розвитку *soft skills* та життєстійкості.

Наприклад, у Німеччині діє система дуальної освіти, де учні поєднують навчання з практикою на підприємствах. У Фінляндії кар'єрні консультанти супроводжують учнів від середньої школи до університету, допомагаючи формувати індивідуальні траєкторії розвитку. Польща активно впроваджує цифрові інструменти для профорієнтації, що дозволяє учням планувати кар'єру відповідно до потреб ринку праці (OECD, 2019).

Якщо порівнювати підходи до професійної орієнтації в Україні та в країнах Європейського союзу, то ми бачимо, що в нашій державі, загалом, переважають групові заходи, орієнтовані на загальні рекомендації, цифровізація процесів суттєво обмежена, інтеграція з роботодавцями епізодична та ситуативна.

В країнах же ЄС має місце індивідуальний підхід, інтеграція профорієнтації у навчальний процес, вдосконалені та диференційовані цифрові інструменти, системна співпраця з бізнесом.

В Україні, на жаль, присутня невідповідність між освітою та потребами ринку праці, також і в ЄС існують виклики щодо необхідності швидкої зміни професії та потреба постійного оновлення компетентностей.

Перевагою української системи є потенціал швидкої адаптації через гнучкість освітніх програм; європейська система забезпечує сталість і системність, що сприяє соціальній інтеграції молоді та формуванню довготривалих освітніх і професійних траєкторій.

Ефективність професійної орієнтації тісно пов'язана з життєстійкістю молоді у сучасних соціально-економічних умовах, адже саме вона формує здатність адаптуватися до викликів, долати кризові ситуації та вибудовувати стійкі освітньо-професійні траєкторії.

Життєстійкість особистості формується завдяки розвитку соціально-емоційних компетентностей, умінню приймати рішення в умовах невизначеності, здатності до саморегуляції та адаптації. У цьому контексті важливу роль відіграють *resilience*-програми – спеціально розроблені навчальні та тренінгові ініціативи, спрямовані на розвиток здатності людини справлятися зі стресом, кризами та складними життєвими ситуаціями. Їхня мета полягає у формуванні

навичок психологічної стійкості, адаптації та відновлення після труднощів, що безпосередньо підсилює життєстійкість та сприяє ефективній соціальній інтеграції молоді.

Європейські практики показують, що включення *resilience*-програм у навчальний процес знижує ризики соціальної ізоляції та підвищує конкурентоспроможність випускників (OECD, 2019). В Україні цей напрям лише починає розвиватися, але має значний потенціал.

Професійна орієнтація також виконує важливу превентивну функцію у сфері соціальної інтеграції молоді. Вона сприяє зниженню ризику маргіналізації шляхом залучення молодих людей до активної суспільної діяльності; запобігає безробіттю завдяки узгодженню освітніх програм із потребами сучасного ринку праці; зменшує ймовірність соціальної ізоляції через розвиток комунікативних та соціальних навичок. Таким чином, професійна орієнтація постає як ефективний механізм профілактики соціальних ризиків, що забезпечує стабільність та стійкість суспільного розвитку.

Професійна орієнтація є ключовим інструментом соціальної інтеграції молоді (Лозовецька, 2012). Українська система потребує модернізації та адаптації в неї європейських практик, зокрема: створення і розвиток кар'єрних центрів у закладах освіти; впровадження сучасних цифрових платформ для індивідуального планування кар'єри; розвиток *resilience*-програм та *soft skills*; розширення співпраці між освітніми закладами та роботодавцями.

Адаптація європейського досвіду дозволить Україні знизити ризики маргіналізації, безробіття та соціальної ізоляції серед молоді, сприятиме формуванню життєстійкої особистості та підвищенню її конкурентоспроможності на ринку праці.

Список посилань

European Commission. (2020). *Lifelong guidance policy and practice in the EU*. Publications Office of the European Union. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3aafc3a0-5f3a-11ea-8b81-01aa75ed71a1/language-en>

OECD. (2019). *OECD skills strategy 2019: Skills to shape a better future*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/oecd-skills-strategy-2019_9789264313835-en/

Лозовецька, В. Т. (2012). *Професійна орієнтація молоді в умовах сучасного ринку праці: монографія*. ІІТО НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/2950>

Пригодій, М. А. (2015). Використання компаративного аналізу в дослідженнях з порівняльної педагогіки. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*, 124, 292–294. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VchdpuP_2015_124_77.pdf

— 90 —

УДК 374.7:330.341.1:355.01(477)

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Любов Ващенко,

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти, Інститут педагогічної освіти і
освіти дорослих імені Івана Зязюна*

НАПН України,

<https://orcid.org/0000-0003-0208-7675>

e-mail: lyubovvashchenko@gmail.com

Анотація. Досліджено трансформацію концепції людського капіталу в умовах повномасштабної війни в Україна, зокрема, через запровадження поняття «адаптивний капітал». Висвітлено роль неформальної освіти як стратегічного інструменту забезпечення стійкості людського капіталу. Проаналізовано діяльність центрів освіти дорослих як багатофункціональних хабів, що забезпечують професійну перепідготовку й психосоціальну підтримку різних категорій дорослого населення. Обґрунтовано значення цифровізації, використання штучного інтелекту та імерсивних технологій у формуванні цифрової грамотності та безперервного розвитку людського капіталу.

Ключові слова: освіта дорослих, неформальна освіта, людський капітал, адаптивний капітал, цифровізація.